

CASTELLS CATALANS

SUBIRATS

Nom del castell: Subirats
Data de construcció: X
Municipi: Subirats
Comarca: Alt Penedès
Altitud: 308 m
Coordenades: E 401153.6 N 4585602.9
(UTM31N - ETRS89)
Com arribar-hi: cal prendre la carretera BP-2427 que va de la N-340, prop del Pago, a Sant Sadurní d'Anoia i arribant als Casots s'agafa una carretera més estreta que du a aquest castell.

Geografia i medi natural

El castell de Subirats s'alça a 308 metres d'altitud damunt la plana del Penedès en una molt bona situació estratègica vigilant el pas per la depressió penedesenca. Per altra banda, es troba alineat amb el proper castell de Gelida, que queda més al N.E.

L'entorn és dominat per la brolla d'estepes i romaní amb pi blanc on hi havia antigament alzinar. L'indret, però, ha estat molt castigat pels incendis forestals tot i la seva recuperació després de cada incendi mitjançant un primer domini de la garriga.

La història

A l'igual que ocorre amb Olèrdola, el nom del municipi —ara Subirats— no correspon a cap nucli de població, però sí al castell. La capitalitat de Subirats és Sant Pau d'Ordal, i altres pobles i veïnats són: Lavern, Ordal, les Cases d'en Batista, etc.

No hi ha dubte que el castell té una antigor que va més enllà dels deu segles, car ja en data tan remota com és l'any 917 compareix la concessió feta al monestir de Sant Cugat del Vallès pels germans Ermenard i Udalard, fills del difunt Udalard.

Quan tractem de fixar el sentit de la donació, observem, amb l'historiador Abadal, que marquès (ens referim al concepte «*marchione*») és un títol que va lligat amb la possessió d'una frontera amb el domini sarraí, i que Ermenard era llavors vescomte de Barcelona i fill del vescomte Udalard,

per la raó que els vescomtes de Barcelona tenien encomanada la frontera del Penedès. Escau que observem el mot «*residentes*» i l'expressió «*prope territorio Penetese*». Pel primer, s'indica el caràcter residencial que per a Ermenard i germà Udalard tenia el castell de Subirats, «situat en el territori de Barcelona d'enllà del riu Llobregat»; i, per la segona, inferim que Subirats era a tocar el Penedès, però no s'hi incloïa (això darrer ens afirma en el criteri que el nom Penedès devia aplicar-se, d'inici, al sector d'Olèrdola). El document que mencionem és, per diversos motius, interessant, i denota que Ermenard i Udalard tenien l'indret per apriació que havia estat feta prop del riu Anoia («*Annolga*»); hem pogut apreciar, en l'article referent al castell de Sant Martí Sarroca, que l'apriació fou, en casos, motiu de litigi, essent una de les parts el monestir vallesà de Sant Cugat.

El «*castrum de Subiratos*» afrontava, el 963, amb el terme del castell de Masquefa, puix que així consta en la venda d'aquest castell feta, el 963, a Ènyeg dit Bonfill.

Després de la invasió de Barcelona per al-Mansur, «*Senderedo*» i muller («*Adelaide*») atorgaren al monestir sancugatenc, el maig de 986, una «*terra in chomitatum Barch., in terminio de Kastrum Subirads, in locum que dicunt Munistol*»; raonablement, es tracta de l'actual Monistrol d'Anoia, poblat que es troba a 3 quilòmetres de Sant Sadurní d'Anoia. Sendred ja era mort quan, el febrer de 992, fou venut, pels comtes de Barcelona,

el castell de Cervelló al seu fill Ènyeg dit Bonfill; surt esmentat, en l'escriptura de l'operació, el «*terminio de Subiratus*». El «*castrum Subirados*» i la «*strada que pergit de Subirados ad ipsa Vide*» reapareixen documentalment el 999, en altra donació, feta per «Ermenardo», al monestir de Sant Cugat. Etimològicament, sembla ésser que el topònim Subirats no ofereix problema.

Monistrol d'Anoia —ja ho hem vist suara— era d'aquest terme el 1004; també, el 1035, el 1043, el 1060, etc. Per cert que com que en aquests darrers esments s'expressa, «*en l'alou de Sant Cugat, on hom diu Monistrol*», podem creure, amb força probabilitat d'endevinar-ho, que el nom de Monistrol és conseqüència del domini que hi exercí el monestir vallesà. El 1092, en una venda de vinyes hi ha al·lusió al «*termine de kastrum Subirads, in apendicio de Munistrolio, que est de s. Cucuphati cenobio*». Inferim el caràcter específic de Monistrol per la menció, el 1058, com a límits, de «*Gelide et Subirati et Munistrolis*», retocada, en una escriptura de quatre anys després, per la forma «*terminio de Munistrol sive de Subirads*» com afrontació del castell de Piera, i ressorgida, el 1063, amb tònica

aparentment castellera: «*in terminis castris Gelide et de Munistrol et de Subirads*».

La signatura d'«*Arnallis Mironis de Subirads*» figura en diversos documents del 1072. Arnau Mir era el fill del magnat que vers l'any 1040 s'intitulava príncep d'Olèrdola, o sigui del famós Mir Geribert. Amb això, enfoquem la propietat mateixa del castell de Subirats. Certament, aquest castell fou del domini de l'inquiet Mir Geribert.

En un testament de Mir Geribert, del 1060, consta una donació a «*sanctum Petrum de castro Subiradz*» i clarament s'informa sobre aquesta possessió, junt amb la meitat del castell de Lavit, etc. Prescindim de puntualitzar les diverses escriptures que continuen parlant del terme d'aquest castell, però anotem que en un pergami del 1123 ja Subirats s'entén pel Penedès. Hi ha referències sobre Alamany Bertran de Subirats, que devia ser el castlà. Amb anterioritat —però en data no precisada—, vers el 1070, Guilla, senyora del castell de Sant Martí, pel seu testament havia nomenat marmessors del que posseïa al castell de Subirats Dalmau Bernat i Ramon Ermenard.

El 25 de juliol de 1152 fou establerta una permuta entre els germans Bernat i Pere de Santa Eugènia, d'una part, i la dona i fills Raimon i Pere de Subirats de l'altra, per la qual aquells cedien allò que posseïen del terme del castell de Subirats, en la parròquia de Lavern, i «*sancte Marie de Castello, sanctique Pauli de Ordali*» i els darrers lliuraven llurs propietats del castell de Montbui. Pot interessar-nos de veure que la família Santa Eugènia s'havia inficat en aquest sector del Penedès.

El 1166, el senescal Guillem Ramon de Montcada i el seu fill Ramon encomanaren la guarda del castell d'Horta a Pere de Subirats i el 4 de desembre de 1167 fou feta execució testamentària de les darreres voluntats de Ramon de Subirats. L'esmentat subjecte, casat amb «Adaleidi», per les seves disposicions ens permet de descobrir la vinculació dels Subirats amb els Sant Martí que tenim situats com a senyors d'aquest castell. La vinculació resulta ésser, doncs, la de castllania o feudatària. Podem apreciar, en aquesta execució testamentària, diversos noms i altres motius que, en un estudi més acurat que el que ens proposem, escauria de desenvolupar.

Hem enregistrat, en altres pàgines, que Guillem de Bell-lloc, en testar, el 1172, posseïa els castells de Bell-lloc, la Roca, Montornès, el Far, Mataró, Montbui, Tagamanent, Foix, Font-rubí i Subirats. Guillem llegà els castells de Subirats, Font-rubí i Foix al seu germà Bernat de Bell-lloc.

A Guillem de Subirats, el sabem feudatari del monarca, el 1291. Aleshores, les parròquies de

Sant Pere de Subirats, Sant Pau d'Ordal, Sant Pere de Lavern i Sant Sadurní de Subirats —més tard, d'Anoia—, s'inclouïen en el terme d'aquest castell.

Llegim, però ignorem com encaixar la dada amb les que venim apuntant, que Guillem de Peguera i esposa Elisenda eren, el 20 de maig de 1295, senyors del castell de Subirats. Més avinent ens resulta d'acceptar que esdevingué senyor del castell Berenguer de Vilaragut —puix que aquest nom ens ha comparegut oportunament com a titular, també, del castell de Sant Martí Sarroca. Vilaragut, essent vidu —amb una filla, Violant (casà, el 1347, amb el rei Jaume III de Mallorca)—, i senyor dels dos esmentats castells, casà amb Saura de Mallorca, vídua de Pere Galceran I de Pinós—i mare de Pere Galceran II de Pinós—, i el matrimoni residia, el 1324, al castell de Subirats. Va alarmar els homes de la vila de Bagà el rumor que el fill de Pere Galceran I de Pinós casés amb la filla de Vilaragut. Del matrimoni entre Saura i Berenguer de Vilaragut nasqué Berengueró. Saura, el 1333, ja era difunta, i pare i fill tingueren discrepàncies.

El 1334, el rei Pere el Cerimoniós prometé a la universitat de Subirats la no alienació de la Corona. El fogotjament de 1358 fa referència als hereus de Ramon de Riussec, a propòsit d'aquest castell. El fogotjament de 1365-1370, assenta que el castell de Subirats pertanyia a Berenguer d'Abella, majordom i conseller de l'infant Joan. El 10 de març de 1368, el rei Pere el Cerimoniós donà a l'infant Martí (el futur Martí l'Humà), entre altres pertinences, la vila de Piera i els castells i llocs de Subirats i Sant Martí Sarroca), amb la condició que si arribava a ésser rei tornessin al sobirà, però no pas que pervinguessin a dona. El noble en Ramon Alamany de Cervelló obtingué aquest castell el 1377.

De la capella de Sant Joan de Subirats trobem diverses notícies —com la llicència donada, el 1325, a Berenguer de Corbins, per tenir-hi sepultura—, amb caràcter de sufragània de Sant Pere de Subirats; del 1777 és l'esment «*capella de S. Joan Sas Roviras o Torre Ramona*».

